

חקיקה אנטי-דמוקרטית

1 באוגוסט 2012

אחת המגמות המטרידות ביותר בשנים האחרונות, אשר נמשכה גם לתוך מושב הכנסת האחרון, היא חקיקה אנטי דמוקרטית נרחבת. למרבה הדאגה, אחת הזירות המרכזיות לפגיעה בכללי המשחק הדמוקרטיים היא בית הנבחרים עצמו – לב הדמוקרטיה. הפעילות האנטי-דמוקרטית בבית הנבחרים מתבטאת בניסיון לקדם שורה של הצעות חוק ו/או יוזמות אנטי דמוקרטיות (כפי שיפורט בהמשך בהרחבה), וכן בניסיונות השתקה של מי שנמצאים בעמדת מיעוט, כולל השתלחויות מילוליות ואפילו פיזיות נגדם, עד כדי דה-לגיטימציה והסתה.

הפעילות האנטי-דמוקרטית האמורה כוונה נגד שורה ארוכה של גורמים בחברה הישראלית ובממסד הישראלי: תחילה כוונה הפעילות נגד המיעוט הערבי בישראל ונגד ארגוני זכויות אדם וארגוני החברה האזרחית. במקביל נעשה ניסיון עיקש להגביל את חופש הביטוי והמחאה ואת חופש העיתונות בישראל. בהמשך, היו אלה גורמי השפיטה ואכיפת החוק, פעמים רבות המבצר האחרון להגנה על זכויות האדם המעוגנות בחוקי היסוד של ישראל, שהפכו ליעדי המתקפה – בתחילה בית המשפט העליון, ובעקבותיו משרד המשפטים ופרקליטות המדינה.

אנו סבורים כי בשנים האחרונות, ובכנסת הנוכחית באופן מיוחד, הכללים הבסיסיים של המשחק הדמוקרטי מאותגרים ולעיתים נדחפים ממש עד הקצה. אבני היסוד של השיטה – ההגנה על הפרדת הרשויות וכיבוד הרשויות השונות ותפקידן, לרבות החברה האזרחית; ההגנה על זכויות אדם, ובין השאר על השוויון ועל חופש הביטוי והמחאה; המאבק בעריצות הרוב; השימוש בכלים הנובעים מהתפיסה של "דמוקרטיה מתגוננת" – כל אלה זוכים לפרשנויות מגמתיות ומוטעות ולערעור שיטתי. אם לא די בכך, אנו עדים לקריאת תגר של ישראל על המשפט הבינלאומי ולהתנתקות מעמדות הנמצאות בקונסנצנוס בקהילה הבינלאומית, שחשיבותן לקיומן של דמוקרטיות בכלל ולהגנה על זכויות האדם מכרעת.

חשוב לציין, כי עצם ההצעה והניסיון לקדם את הצעות החוק ואת היוזמות האמורות, גם אם הן לא מבשילות לכדי חוק או ביצוע של ממש, יש בהם כדי להסב נזקים כבדים לגורמים הנוגעים בדבר – למיעוט הערבי בישראל, לארגוני זכויות האדם והחברה האזרחית, לבית המשפט העליון ולפרקליטות המדינה – ובתוך כך לדמוקרטיה בישראל. לפיכך, כוללת הרשימה שלהלן שורה של הצעות ושל יוזמות המצויות בשלבי חקיקה או דיון שונים,¹ אך מאחר שכבר נמצאות על סדר היום של הציבוריות הישראלית הן כבר משפיעות על הלך הרוח, על החשיבה ועל תפיסת המציאות בחברה הישראלית.

¹ ההצעות המובאות במסמך זה אינן ממצות את כל שלל הצעות החוק והיוזמות הפוגעות בזכויות אדם ובדמוקרטיה שקודמו בכנסת ובממשלה הנוכחית, אלא מהוות מדגם של ההצעות והיוזמות החשובות והמרכזיות.

I. חקיקה הפוגעת בזכויות האדם של המיעוט הערבי בישראל

אזרחי ישראל הערבים מופלים כמעט בכל תחומי החיים, והם מודרים ממרבית מוקדי קבלת ההחלטות. בשנים האחרונות מתגברות גם עמדות ופרקטיקות גזעניות, וגוברת המגמה של השתקת הנרטיב הערבי, הפיכתו לבלתי לגיטימי והטלת סייגים חוקיים על ביטויו. יחס זה אל האוכלוסייה הערבית בישראל מגובה ביוזמות חקיקה שמטרתן, גם אם לא תמיד המוצהרת, מיסוד אי השוויון והעמקתו, והמשך הדרתה והחלשתה של החברה הערבית בישראל.

א. חוקים שעברו

1. חוק האזרחות (תיקון מס' 10 – ביטול אזרחות בגין מעשה טרור או ריגול) (דוד רותם) – החוק מאפשר שלילת אזרחות מאדם שמורשע בריגול או במעשה טרור. החוק פוגע בזכויות יסוד של אזרחי המדינה, באשר שלילת האזרחות (זכות יסוד לכשעצמה) גוררת גם פגיעה בשורה ארוכה של זכויות יסוד הנגזרות ממנה. כל זאת כאשר בחוק הפלילי קבועים כלים להתמודד עם מי שהורשעו בטרור או ריגול. **סטאטוס**: הצעת החוק אושרה לקריאה ראשונה בוועדת הפנים ב-10 בנואר 2011 עם שני תיקונים מהותיים: שלילת האזרחות תיעשה תחת פיקוח היועץ המשפטי לממשלה; קביעה כי אין להותיר אדם ללא אזרחות או מעמד. ההצעה עברה בקריאה ראשונה במליאה ב-7 במרץ 2011, ואושרה לקריאה שנייה שלישית בוועדת הפנים בנוסח המתוקן ב-15 במרץ 2011. החוק עבר בקריאה שנייה ושלישית במליאה ב-28 במרץ 2011.

לעמדת האגודה

2. "חוק הנכבה" – הצעת חוק יום העצמאות (תיקון – איסור ציון יום העצמאות או הקמת מדינת ישראל כיום אבל), התשס"ט-2009 (אלכס מילר) – על פי הצעת החוק המקורית, מי שיציין את יום העצמאות של מדינת ישראל כיום אבל – יאסר. ההצעה זכתה לתמיכת הממשלה אך בעקבות לחץ ציבורי הוסכם על נוסח חלופי, לפיו יוסר הסעיף הפלילי והענישה תתמקד בשלילת מימון ציבורי ממוסדות שיצוין אצלם יום הנכבה. להצעת החוק נקבע שם חדש: הצ"ח יסודות התקציב (תיקון מספר 40) (הפחתת תקציב או תמיכה בשל פעילות נגד עקרונות המדינה), התשע"א-2010. גם בגרסתו החדשה, מדובר בחוק הפוגע קשות בחופש הביטוי, כאשר עמדה פוליטית מסוימת נאסרת על ידי הרוב הפוליטי. **סטאטוס**: הצעת החוק עברה בקריאה ראשונה ב-16 במרץ 2010. ב-14 במרץ 2011 אושר הנוסח לקריאה שנייה ושלישית על ידי ועדת חוקה, וב-22 במרץ 2011 עבר החוק בקריאה שנייה ושלישית במליאה. לעמדת האגודה

3. החוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (תיקון מס' 8 – ועדות קבלה ביישובים קהילתיים בגליל ובנגב), התשע"א-2011 (דוד רותם, ישראל חסון, שי חרמש) – לפיו ועדות קבלה ליישובים רשאיות לדחות מועמדים שאינם מתאימים "להשקפת היסוד של היישוב", למרקם החברתי של היישוב ועוד. מדובר בחוק שיש בו כדי להדיר בראש ובראשונה מיעוטים אתניים מיישובים יהודיים, אך גם כדי להדיר כל מי שאינו שותף לעמדה, לדת, להשקפה פוליטית וכיוצ"ב של ועד היישוב. יצוין, כי עתירה של האגודה לזכויות האזרח נגד ועדות הקבלה תלויה ועומדת בבג"ץ. **סטאטוס**: הצעת החוק אושרה סופית לקריאה שנייה ושלישית בוועדת חוקה ב-15 במרץ 2011, אחרי שהוסכם על הכנסת שני שינויים לנוסח: הקטנת התחולה

לארבע מאות משפחות במקום חמש מאות, וצמצום התחולה לגליל ולנגב בלבד. ההצעה עברה בקריאה שנייה ושלישית במליאה ב-22 במרץ 2011. האגודה לזכויות האזרח הגישה [עתירה נגד החוק](#) יום לאחר אישורו, אך זו נדחתה על ידי בג"ץ. [לעמדת האגודה](#)

4. [חוק סדר הדין הפלילי \(עצור החשוד בעבירת ביטחון\) \(הוראת שעה\) \(תיקון מס' 2\), התש"ע-2010](#) (ממשלתית) – החוק האריך בשנתיים נוספות את הוראת השעה הפוגענית, המאפשרת מעצרים של חשודים בעברות ביטחון לתקופות ארוכות יותר ללא ביקורת שיפוטית, והארכת מעצרים שלא בנוכחותם. ההסדר הקבוע בהוראת השעה – אשר חלקו אף נפסל מפורשות בידי בית המשפט העליון בבש"פ 8823/07 [פלוני נ' מדינת ישראל](#) (11.2.10) – פוגע באופן קשה וחמור בזכות להליך פלילי הוגן ובעקרונות היסוד העומדים בבסיס המשפט הפלילי הישראלי. מכיוון שהוא שולל את הערובות המינימליות הדרושות להבטיח ניהול חקירה הוגנת, הוא פותח פתח עצום לטיפול בלתי הולם בעצורים ואף להרשעת חפים מפשע. **סטאטוס**: החוק עבר בקריאה ראשונה ב-21 ביולי 2010, ובקריאה שנייה ושלישית ב-20 בדצמבר 2010.

5. ["חוק אבו בסמה" – הצ"ח המועצות האזוריות \(מועד בחירות כלליות\) \(תיקון מס' 6\), התש"ע-2009](#) – הצעת חוק ממשלתית שמאפשרת לשר הפנים לדחות בחירות ראשונות במועצה אזורית חדשה לתקופה בלתי מוגבלת. **סטאטוס**: ב-16 בנובמבר 2009 עבר החוק בקריאה שנייה ושלישית. ב-9 בפברואר 2011 פסק בג"ץ, [בעתירה של האגודה לזכויות האזרח ועדאלה נגד החוק](#), כי יש לקיים בחירות במועצה האזורית אבו בסמה בתאריך 4 בדצמבר 2012. העותרים החליטו לוותר על הדיון בטענות העקרוניות נגד החוק, בתקווה שישונה בעתיד על ידי הכנסת. [לעמדת האגודה](#)

ב. הצעות חוק שזכו לתמיכת הממשלה

1. [הצ"ח שירות המדינה \(מינויים\) \(תיקון – אפליה מתקנת\), התש"ע-2009 \(חמד עאמר\)](#) – הצעת החוק מבקשת לתת העדפה בקבלה לעבודה בשירות המדינה למי ששירתו שירות צבאי או לאומי. ההצעה מפלה אוכלוסיות מיעוטים וכן אנשים שלא שירתו בצבא ו/או בשירות לאומי כדן, ואף סותרת את חוק שוויון הזדמנויות בעבודה ואת ההעדפה המתקנת שנקבעה כיעד על ידי הממשלה. **סטאטוס**: עברה בקריאה טרומית ב-26 בינואר 2011, הנוסח לקריאה ראשונה אושר ב-22 במאי 2011. בעקבות התערבות היועץ המשפטי לממשלה הוקפא קידום הצעת החוק. [לעמדת האגודה](#)

2. [הצעת חוק מרשם אוכלוסין \(תיקון – הצהרת נאמנות למדינה, לדגל ולהמנון\), התשס"ט-2009](#) (דוד רותם) – לפיה כל מתאזרח יהא חייב להצהיר נאמנות לישראל כמדינה יהודית, דמוקרטית וציונית, ולשרת שירות צבאי או לאומי. **סטאטוס**: ההצעה נדחתה בוועדת שרים לענייני חקיקה ב-1 במאי 2010. ביולי נעשה ניסיון להביאה לאישור הממשלה, ללא הצלחה. באוקטובר 2010 אושרה על ידי הממשלה, אך מאז לא קודמה. מהפרסומים עלה כי ראש הממשלה ביקש לקדם נוסח שיכלול גם הצהרה של יהודים. [לעמדת האגודה](#)

3. [הצעת חוק העונשין \(תיקון – איסור פרסום הסתה לשלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית\), התשס"ט-2009](#) (זבולון אורלב) – לפיה תתוקן עברת ההסתה, כך שמי שיפרסם קריאה

השוללת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית – ייאסר. מדובר בהרחבה של עברה פלילית שמטרתה להפליל ביטוי שאינו מקובל על קבוצה פוליטית מסוימת. **סטאטוס**: עברה בקריאה טרומית ב-27 במאי 2009. לא קודמה מאז. (ראו גם: חופש הביטוי)

4. **זכויות למשרתים בשירות צבאי או לאומי** (דוד רותם) – הצעת החוק קובעת שהשירות מבטא נאמנות למדינה ולפיכך מזכה בהעדפה. **סטאטוס**: עברה בקריאה טרומית ב-5 ביולי 2010 והועברה לוועדת העבודה. אמורה להיות מצורפת להצעת חוק ממשלתית שעוסקת בהטבות ליוצאי צבא. טרם קודמה בוועדה.

ג. הצעות חוק שהונחו אך טרם נקבעה לגביהן עמדת הממשלה

1. **הצעת חוק הצהרת נאמנות, התשע"ב-2012** (דני דנון) – הצעת החוק קובעת כי כתנאי למתן תעודה רשמית בסיסית של המדינה לאזרחיה, כמו תעודת זהות, דרכון או רישיון נהיגה, תוטל חובה על האזרח להצהיר נאמנות למדינה ולערכיה כמדינה יהודית ודמוקרטית. **סטאטוס**: הצעת החוק הונחה ב-23 בינואר 2012 וטרם הובאה בפני ועדת השרים לענייני חקיקה לקביעת עמדת הממשלה.

2. **הצעת חוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי** (אבי דיכטר ואחרים) – עניינה של הצעת החוק הוא בהגדרה מחדש של זהות המדינה ושל אופייה, ועיגון בחוק יסוד. ההצעה מבקשת לקבוע הסדרים המכפיפים באופן מסוכן את אופייה הדמוקרטי של המדינה להגדרתה כמדינה יהודית, ופוגעים באופן בוטה בזכויות אדם, בדמוקרטיה ובזכויות המיעוט הערבי בישראל, המהווה 20% מאזרחי המדינה. בין הפגיעות החמורות העולות מההצעה:

- **הכפפת האופי הדמוקרטי של המדינה לאופיה היהודי**: בהצעת החוק המדינה מוגדרת ראשית כל כמדינה יהודית, ואף נקבע שהחוק וכן כל חוק אחר יפורשו בהתאם לכך. המונח דמוקרטיה מופיע בפסקה נפרדת וסעיף הפרשנות האמור כלל אינו חל עליו. משמעות הדבר היא, שהמונח דמוקרטיה מוכפף למעשה להיותה של המדינה מדינה "יהודית", משני לו בחשיבותו ואף יפורש על פיו. הנוסח אף מפחית בחשיבות הדמוקרטיה בישראל, כאשר במקום לקבוע כי ישראל היא "מדינה דמוקרטית", הוא קובע כי "בישראל משטר דמוקרטי".
- **ביטול הערבית כשפה רשמית**: מוצע להוריד את מעמדה של השפה הערבית משפה רשמית, כפי שהיה מקום המדינה ועד היום, למעמד של שפה עם מעמד מיוחד וזאת לצורך מימוש נגישות לשונית לשירותי המדינה בלבד. מעבר לפגיעה בסטאטוס קוו, מדובר בפגיעה בזכויות היסוד של מיעוט מולדת לאומי בישראל. השפה הערבית היא חלק מזהותו, ממורשתו ומתרבותו של המיעוט הערבי וההכרה בה כשפה רשמית מסמלת את ההכרה בזכויותיו ובמעמדו השוויוני במדינה.
- **עיגון אפליה גזענית במגורים**: מוצע לאפשר הפרדה במגורים על בסיס דת או לאום באופן גורף וללא כל תנאי, ואם לא די בכך – תוך העדפה ברורה של "התיישבות יהודית", שלמענה בלבד "תקצה המדינה ממשאביה" כעניין שבחובה על פי חוק.

אלה רק חלק מהבעיות החמורות העולות מהצעת החוק. האגודה מתריעה, כי הצעת החוק כוללת הוראות מפלות רבות, ופותחת פתח להנהגת פרקטיקות נוספות ורחבות בהרבה של אפליה גזענית בכל תחומי החיים. **סטאטוס**: טרם נדונה בוועדת השרים לענייני חקיקה. [לעמדת האגודה](#)

3. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (הצהרת אמונים), התשע"א-2010 (ליה שמטוב ואחרים) – חברי מועצה, כמו בעלי תפקידים שונים במגזר הציבורי, חייבים בהצהרת אמונים למדינה. הצעת החוק מציעה לתקן את נוסח הצהרת האמונים, כך שההצהרה תכלול את הגדרתה של המדינה כיהודית ודמוקרטית. **סטאטוס**: הונחה ב-6 בדצמבר 2010, טרם התקבלה עמדת ממשלה.

II. חקיקה הפוגעת בארגוני זכויות אדם ובלגיטימציה שלהם

הכנסת הנוכחית מקדמת שלל של יוזמות וחקיקות שמטרתן לכפות את עמדתו ואת סדר יומו של הרוב באופן בלתי דמוקרטי ופוגעני. בהקשר זה היוו ארגוני החברה האזרחית וארגוני זכויות האדם מטרה מרכזית, ונעשו ניסיונות ברורים להקשות על עבודתם (עד כדי הפסקתה), להפריע למקורות המימון שלהם, להגביל את התבטאויותיהם ואת התכנים בהם הם עוסקים ולערער על הלגיטימיות שלהם בציבור.

א. חוקים שעברו

1. החוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם, התשע"א-2011 (זאב אלקין ואחרים) – לפי [הצעת החוק המקורית](#) מי שיוזם, מקדם או מפרסם חומר שעשוי לשמש כבסיס להטלת חרם – עובר עוולה נזיקית ועברה פלילית ויחויב בפיצוי הנפגע כלכלית מהחרם, לרבות פיצוי מוסכם ללא הוכחת נזק של 30 אלף ש"ח. לגבי אזרח זר – תיאסר כניסתו לישראל למשך 10 שנים וניהול עסקים בישראל, ולגבי מדינה זרה – לא יועברו אליה כספים שחייבים לה מישראל, וניתן אף יהיה לפצות מתוכם את הנפגעים. החוק אמור היה לחול רטרואקטיבית לשנה.

בוועדת השרים לחקיקה לא אושרו הסעיפים הנוגעים לאזרחים ומדינות זרות, כנראה מטעמים של יחסי חוץ, וכן לא ההחלה הרטרואקטיבית (סעיפים 5, 6, 8). הנוסח אושר לקריאה ראשונה ב-15 בפברואר 2011. הוגשה בקשה לרביזיה שנדונה ב-28 בפברואר 2011, אז הוחלט לקבל [נוסח חלופי](#) (שהוכן בשיתוף עם הייעוץ המשפטי ומשרד המשפטים). בנוסח זה הוסרה העבירה הפלילית, ונקבע כי החוק יחול רק על מי שקורא לביצוע חרם ולא על כל מי שמשתתף בו. כן הוסף סעיף הקובע כי המדינה תוכל להחליט שלא לשתף במכרזיה חברה שתנקוט בחרם. הצעת החוק בנוסח החדש עברה במליאה בקריאה ראשונה ב-7 במרץ 2011. בדברי ההסבר במליאה ציינו יוזמי החוק ותומכיו כי יפעלו להרחבתו ולהחזרת הסעיף הפלילי לתוך החוק.

ב-27 ביוני 2011 נדונה הצעת החוק בוועדת חוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית. יוזמי החוק ותומכיו הוסיפו סעיף חדש ובו שורה של סנקציות נוספות שעשויות לפגוע בעיקר בעמותות או בחברות שנוקטות בחרם: הסרת ההגדרה "מוסד ציבורי" המקנה פטור ממס על תרומות לעמותות, וכן

ביטול ההטבות לחברות או למפעלים מכוח החוקים לעידוד השקעות הון, מחקר ופיתוח בתעשייה וערביות מדינה. כך, עשויות להישלל ההטבות מבעלי מפעל שיצהירו בפומבי כי אינם רוכשים אספקה שיוצרה בשטחים. **סטאטוס**: החוק אושר במליאה ב-11 ביולי 2011. [לעמדת האגודה](#)

2. חוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה, התשע"א-2011 (זאב אלקין ואחרים) – בהתאם להצעת החוק [בנוסחה המקורי](#) על כל גוף או אדם המקבל תמיכה ממדינה זרה להירשם אצל רשם המפלגות, לדווח באופן מיידי על כל תמיכה, לסמן כל מסמך ולהצהיר בתחילת כל דבר שנאמר על ידו כי הוא נתמך על ידי מדינה זרה. ההצעה כללה גם עונשים חמורים. למעשה, מדובר בהצעת חוק שמטרתה לעשות דה-לגיטימציה ולפגוע בפעילות של ארגונים הנתמכים, בין השאר, על ידי תרומות שמגיעות ממדינות זרות. על אף שכבר קיימת חובה בחוק לפרט ולציין תרומות אלה, הוצעה בה הרחבה של החקיקה והטלת חובות שמטרתן "לסמן" פעילות של ארגונים אזרחיים מסוימים כבלתי לגיטימית וכחתרנית. בנוסף – מדובר בהצעת חוק שחלה רק על פעילות אזרחית מסוימת, בדגש על פעילותם של ארגוני זכויות אדם, תוך אפלייתם והחשדתם במשתמע, ביחס לגופים או לאנשים הנתמכים על ידי גורמים זרים מגוונים שאינם מדינות. **סטאטוס**: השר (דאז) הרצוג ומשרד המשפטים קידמו נוסח צר של הצעת החוק, שקובע אך ורק קיצור תקופת הדיווח בגין תרומות ממדינות זרות וציון הגורם המממן על גבי מסע פרסום בתנאים מסוימים. הצעת החוק בנוסחה הצר עברה בקריאה שנייה ושלישית ב-21 בפברואר 2011. [לעמדת האגודה](#)

ב. הצעות חוק שזכו לתמיכת הממשלה

1. הצעת חוק העמותות (תיקון – איסור תמיכה של ישות מדינית זרה בעמותות פוליטיות בישראל), התשע"א-2011 (אופיר אקוניס) – עוד הצעת חוק שמטרתה רדיפת ארגוני זכויות האדם. לפי הצעת החוק עמותות יורשו לקבל תרומות מ"ישות מדינית זרה" בסכום שלא יעלה על 20,000 ₪ לשנה. בהסבר להצעת החוק נאמר כי "ארגונים רבים הפועלים תחת מסווה של 'ארגוני זכויות אדם' ובאים להשפיע על השיח הפוליטי, אופייה ומדיניותה של מדינת ישראל." **סטאטוס**: הצעת החוק בנוסחה הראשון נפלה בוועדת שרים בשל היותה רחבה מדי ופוגעת במגוון רחב של עמותות. מיד הניח ח"כ אקוניס הצעת חוק חדשה, המצמצמת את הפגיעה רק לארגוני שלום וזכויות אדם! מועד העלאת ההצעה לוועדת השרים לענייני חקיקה נדחה שוב ושוב בעקבות לחץ של משרד החוץ ושל גורמים נוספים שחששו, בין השאר, מהשלכות החוק על תדמיתה של ישראל. לבסוף עלתה ההצעה לוועדת השרים וקיבלה את תמיכת הממשלה ב-13 בנובמבר 2011. הצעת החוק אוחדה עם הצעת חוק של פאינה קירשנבאום (ראו ההצעה הבאה), אך טרם קודמה בשל לחץ ציבורי ובינלאומי. [לעמדת האגודה](#)

2. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מיסוי הכנסה למוסדות ציבוריים המקבלים תרומה מישות מדינית זרה), התשע"א-2011 (פאינה קירשנבאום) – עוד הצעה המכוונת לפגוע בארגוני זכויות האדם והחברה האזרחית. הצעת החוק מבקשת לשלול מארגונים ללא מטרות רווח המקבלים כספים מ"ישות מדינית זרה" את הזכות הניתנת להם לפטור ממס הכנסה; ולקבוע כי הכנסותיהם ימוסו בשיעור של 45%. כן מוצע להחריג מן ההצעה ארגונים המקבלים תקצוב מהמדינה, במטרה להותיר את הפטור ממס לארגונים הפועלים לקידום החברה הישראלית בתחומים כמו רווחה וחינוך, ולמקד את הפגיעה בארגוני

זכויות האדם. **סטאטוס**: מועד העלאת ההצעה לוועדת השרים לענייני חקיקה נדחה שוב ושוב בעקבות לחץ של משרד החוץ ושל גורמים נוספים שחששו מהשלכות החוק על תדמיתה של ישראל. לבסוף עלתה ההצעה לוועדת השרים וקיבלה את תמיכת הממשלה ב-13 בנובמבר 2011. הצעת החוק אוחדה עם הצעת חוק של אופיר אקוניס (ראו ההצעה קודמת), אך טרם קודמה בשל לחץ ציבורי ובינלאומי. [לעמדת האגודה](#)

3. [הצעת חוק איסור לשון הרע \(תיקון – לשון הרע על ציבור ועל רשויות המדינה\), התשע"א-2011](#) (יעקב כץ ואחרים) – הצעת החוק מבקשת לאפשר תביעת דיבה ואף העמדה לדין פלילי נגד מי שמדבר סרה במדינת ישראל או בגופיה, וכן לאפשר לאדם המשתייך לציבור מסוים שנגדו כוונה אמירה להגיש תביעה אזרחית. בדברי ההסבר של החוק לא מסתירים כי הכוונה היא לאפשר תביעות ואף העמדה לדין של ארגונים שמוסרים מידע על הפרות של זכויות האדם ושל דיני המלחמה על ידי הצבא. **סטאטוס**: הונחה ב-7 בפברואר 2011, עברה בוועדת שרים לענייני חקיקה ב-11 ביולי 2011. (ראו גם: חופש הביטוי)

4. [הצ"ח שירות המדינה \(מינויים\) \(תיקון – אפליה מתקנת\), התש"ע-2009](#) (חמד עאמר) – הצעת החוק מבקשת לתת העדפה בקבלה לעבודה בשירות המדינה למי ששירתו שירות צבאי או לאומי. ההצעה מפלה אוכלוסיות מיעוטים וכן אנשים שלא שירתו בצבא ו/או בשירות לאומי כדין, ואף סותרת את חוק שוויון הזדמנויות בעבודה ואת ההעדפה המתקנת שנקבעה כיעד על ידי הממשלה. **סטאטוס**: עברה בקריאה טרומית ב-26 בינואר 2011, הנוסח לקריאה ראשונה אושר ב-22 במאי 2011. בעקבות התערבות היועץ המשפטי לממשלה הוקפא קידום הצעת החוק. [לעמדת האגודה](#)

ג. הצעות חוק שהונחו אך טרם נקבעה לגביהן עמדת הממשלה

1. [הצעת חוק הכניסה לישראל \(תיקון – הכרזה על גורמים עוינים ואיסור על כניסתם לישראל\), התשע"א-2011](#) (יריב לוין ויעקב אדרי) – לפיה תיאסר הכניסה לישראל על אזרחים זרים שפועלים לקידום תביעות בחו"ל של ישראלים בגין פעולתם הצבאית, קוראים לחרם או מקדמים חרם על ישראל או על תוצרתה, או מכחישים את השואה. **סטאטוס**: טרם קודמה. (ראו גם: חופש הביטוי)

2. [הצעת חוק יסוד: השפיטה \(תיקון – עותר ציבורי\)](#) (יריב לוין ודני דנון) – הצעת החוק מבקשת לצמצם משמעותית את אפשרותם של ארגוני זכויות אדם ושל עמותות לשינוי חברתי לעתור לבג"ץ, ובכך לצמצם את הסוגיות הציבוריות הרגישות שמגיעות לפתחו של בג"ץ. ההצעה מבקשת להגביל את "העותרים הציבוריים" – עמותות וגופים המגישים עתירות נגד המדינה על אף שאינם נפגעים ישירים בתיק הנדון, וקובעת לשם כך תנאי סף להגשת עתירה ציבורית.

הצעת החוק היא צעד נוסף בדה-לגיטימציה של ארגוני החברה האזרחית ובעיקר של ארגוני זכויות האדם, שמקדמת הכנסת הנוכחית. **סטאטוס**: הונחה ב-28 בפברואר 2011, טרם הובאה בפני ועדת השרים לענייני חקיקה. [לעמדת האגודה](#) (ראו גם: פגיעה בארגוני זכויות האדם, פגיעה בסמכות בית המשפט העליון)

3. [הצעת חוק העמותות \(תיקון – סייגים לרישום ופעילות עמותה\)](#) (רונית תירוש) – לפיה לא יינתן אישור להקמת עמותה, או לחילופין תיסגר עמותה, שעוסקת בתביעות של בכירים ישראלים בחו"ל. **סטאטוס**: הונחה ב-14 ביוני 2010, טרם קודמה.

4. **ועדת חקירה לארגונים** – הכנסת אישרה שתי הצעות, של דני דנון ושל פאינה קירשנבאום, להקמת ועדת חקירה לבדיקת מקורות המימון של ארגונים. **סטאטוס**: נדון בוועדת הכנסת ב-31 בינואר 2011, וב-2 בפברואר 2011 קיבל אישור כתב מינוי. לאחר ביקורת חוות דעת קשה של היועץ המשפטי של הכנסת ב-21 בפברואר 2011 פורסם כי עקב התרחבות ההתנגדות של חברי כנסת ושרים להקמת הוועדות, היוזמה לא תקודם על ידי ישראל ביתנו בהעדר רוב להעביר אותה במליאה. ניסיון להעלות את ההצעות למליאה לאישור ב-16 במרץ 2011 נכשל אף הוא בהעדר רוב. פחות משבוע לאחר אישור חוק החרם בכנסת הובאו שתי ועדות החקירה לאישור המליאה, אך בעקבות לחץ ציבורי ובינלאומי הודיע בנימין נתניהו כי הוא אינו תומך עוד בוועדות החקירה ואף אפשר חופש הצבעה בקואליציה. ביום 20 ביולי 2011 דחתה הכנסת את ההצעה להקים ועדות חקירה.

III. פגיעה בחופש הביטוי, העיתונות והמחאה

הפגיעה בחופש הביטוי והמחאה בישראל נושאת פנים רבות. כאשר בכנסת מקודמת חקיקה המצרה את חופש הביטוי, מתערבת בתכנים של ביטוי לגיטימי, ומגבילה את חופש העיתונות, רוח הדברים מחלחלת, ה"אפקט המצנן" מתחיל את פעולתו, והדבר גורר השפעה עמוקה על חופש הביטוי על רבדיו השונים. דוגמה לכך אפשר לראות כאשר לאחר קיץ 2011, שבו התקיימה מחאת ענק כנגד מדיניות הממשלה בתחומים החברתיים, החלו הרשויות המקומיות בצעדים תקיפים המגבילים את זכות המחאה והביטוי. למרות שעל פניו צעדים אלו אינם מגיעים מהשלטון המרכזי, הרי שהשתיקה הרועמת של הכנסת והממשלה למולם מהווה להם אישור.

א. חוקים שעברו

1. **חוק הפסקת הליכים ומחיקת רישומים בעניין תוכנית ההתנתקות, התש"ע-2010** (רובי ריבלין ואחרים) – על אף שחקיקה המקלה עם מי שמימשו את זכותם למחאה פוליטית היא מבורכת באופן עקרוני, הרי שחוק זה בעייתי בהיותו מפלה בין פעילים פוליטיים ואידיאולוגיים מקבוצות שונות. במקום לקדם עקרונות כלליים להקלה עם פעילות ומחאה פוליטיים, החקיקה הזו קודמה על ידי הרוב הפוליטי הנוכחי בכנסת לטובת האוכלוסייה שאותה הם מייצגים, ולטובתה בלבד. **סטאטוס**: ההצעה עברה קריאה ראשונה בכנסת ה-17, עברה בקריאה שנייה ושלישית בכנסת הנוכחית ב-25 בינואר 2010. בבג"ץ מתנהלת עתירה נגד אי השוויוניות של החוק. **לעמדת האגודה**

2. **"חוק הנכבה" – הצעת חוק יום העצמאות (תיקון – איסור ציון יום העצמאות או הקמת מדינת ישראל כיום אבל), התשס"ט-2009** (אלכס מילר) – על פי הצעת החוק המקורית, מי שיציין את יום העצמאות של מדינת ישראל כיום אבל – יאסר. ההצעה זכתה לתמיכת הממשלה אך בעקבות לחץ ציבורי הוסכם על נוסח חלופי – לפיו יוסר הסעיף הפלילי, והענישה תתמקד בשלילת מימון ציבורי ממוסדות שיצוין אצלם יום הנכבה. להצעת החוק נקבע שם חדש: **הצ"ח יסודות התקציב (תיקון מספר 40) (הפחתת תקציב או תמיכה בשל פעילות נגד עקרונות המדינה), התשע"א-2010**. גם בגרסתו החדשה, מדובר בחוק הפוגע קשות בחופש

הביטוי, כאשר עמדה פוליטית מסוימת נאסרת על ידי הרוב הפוליטי. **סטאטוס**: הצעת החוק עברה בקריאה ראשונה ב-16 במרץ 2010. ב-14 במרץ 2011 אושר הנוסח לקריאה שנייה ושלישית על ידי ועדת חוקה, וב-22 במרץ 2011 עבר החוק בקריאה שנייה ושלישית במליאה. [לעמדת האגודה](#) (ראו גם: פגיעה בזכויות המיעוט הערבי)

3. החוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם, התשע"א-2011 (זאב אלקין ואחרים) – לפי [הצעת החוק המקורית](#) מי שיוזם, מקדם או מפרסם חומר שעשוי לשמש כבסיס להטלת חרם – עובר עוולה נזיקית ועברה פלילית ויחויב בפיצוי הנפגע כלכלית מהחרם, לרבות פיצוי מוסכם ללא הוכחת נזק של 30 אלף ש"ח. לגבי אזרח זר – תיאסר כניסתו לישראל למשך 10 שנים וניהול עסקים בישראל, ולגבי מדינה זרה – לא יועברו אליה כספים שחייבים לה מישראל, וניתן אף יהיה לפצות מתוכם את הנפגעים. החוק אמור היה לחול רטרואקטיבית לשנה.

בוועדת השרים לחקיקה לא אושרו הסעיפים הנוגעים לאזרחים ומדינות זרות, כנראה מטעמים של יחסי חוץ, וכן לא ההחלה הרטרואקטיבית (סעיפים 5, 6, 8). הנוסח אושר לקריאה ראשונה ב-15 בפברואר 2011. הוגשה בקשה לרביזיה שנדונה ב-28 בפברואר 2011, אז הוחלט לקבל [נוסח חלופי](#) (שהוכן בשיתוף עם הייעוץ המשפטי ומשרד המשפטים). בנוסח זה הוסרה העברה הפלילית, ונקבע כי החוק יחול רק על מי שקורא לביצוע חרם ולא על כל מי שמשתתף בו. כן הוסף סעיף הקובע כי המדינה תוכל להחליט שלא לשתף במכרזיה חברה שתנקוט בחרם. הצעת החוק בנוסח החדש עברה במליאה בקריאה ראשונה ב-7 במרץ 2011. בדברי ההסבר במליאה ציינו יוזמי החוק ותומכיו כי יפעלו להרחבתו ולהחזרת הסעיף הפלילי לתוך החוק.

ב-27 ביוני 2011 נדונה הצעת החוק בוועדת חוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית. יוזמי החוק ותומכיו הוסיפו סעיף חדש ובו שורה של סנקציות נוספות, שעשויות לפגוע בעיקר בעמותות או בחברות שנוקטות בחרם: הסרת ההגדרה "מוסד ציבורי" המקנה פטור ממס על תרומות לעמותות, וכן ביטול ההטבות לחברות או למפעלים מכוח החוקים לעידוד השקעות הון, מחקר ופיתוח בתעשייה וערבויות מדינה. כך, עשויות להישלל ההטבות מבעלי מפעל שיצהירו בפומבי כי אינם רוכשים אספקה שיוצרה בשטחים. **סטאטוס**: החוק אושר במליאה ביום 11 ביולי 2011. [לעמדת האגודה](#)

ב. הצעות חוק שזכו לתמיכת הממשלה

1. הצעת חוק איסור השימוש בסמלים וכינויים נאצים, התשע"ב-2011 (אורי אריאל) – הצעת החוק מבקשת לאסור באופן גורף על שימוש בכינויים ובסמלים הקשורים לנאצים או לשואה, תוך הטלת עונש מאסר בין השאר על מי שעושה "שימוש בסמלים נאצים" או "שימוש בכינוי נאצי, בעל פה או בכתב כלפי אדם, קבוצת בני-אדם, תאגיד, מוסד או גוף כלשהו" – וזאת שלא במסגרת או למטרת "לימוד, תיעוד, עבודה מדעית או דיווח היסטורי". האגודה לזכויות האזרח מתנגדת להצעת החוק בשל פגיעתה החרیפה בחופש הביטוי. חופש הביטוי הוא הזכות להגיד גם דברים קשים, נוקבים ואפילו פוגעים. הוא הזכות לתת ביטוי גס וקיצוני לעמדות, לרגשות ולמחשבות, והוא כולל גם את הזכות לעשות שימוש רטורי בדימויים קשים ופרובוקטיביים. שאלת הלגיטימיות החברתית של השימוש בסמלי השואה בשיח הפוליטי והציבורי

היא שאלה גדולה, שראויה לדיון חופשי במסגרת "שוק הדעות"; היא אינה שאלה שיש לטפל בה באמצעות החוק הפלילי. סטאטוס: הצעת החוק עברה במליאה בקריאה טרומית בינואר 2012, ונדונה בוועדת החוקה, חוק ומשפט בהכנה לקריאה ראשונה. [לעמדת האגודה](#)

2. [הצעת חוק איסור לשון הרע \(תיקון – אי ייחוד העילה והוספת סעדים\), התש"ע-2010](#) (יריב לוין), [הצעת חוק איסור לשון הרע \(תיקון – פיצוי ללא הוכחת נזק\), התש"ע-2010](#) (מאיר שטרית) – הצעות החוק הנדונות, מציעות, בין השאר, להגדיל באופן משמעותי את הפיצויים ללא הוכחת נזק שרשאי בית המשפט לפסוק בתביעות לשון הרע. אם הפרסום לא פורסם במטרה לפגוע, מוצע להעלות את סכום הפיצוי מ-50,000 ₪ כיום ל-300,000 ש"ח / 500,000 ש"ח; אם פורסם במטרה לפגוע, מוצע להעלות מ-100,000 ₪ כיום למיליון ש"ח / מיליון וחצי ש"ח. האגודה לזכויות האזרח מתנגדת להצעות החוק מאחר והן מאיימות לפגוע בחופש הביטוי, בעיתונות החופשית ובדיון הציבורי, ומאחר ואין בהן צורך ממשי. **סטאטוס**: הצעות החוק אוחדו לכדי הצעה אחת, שעברה בקריאה ראשונה ב-21 בנובמבר 2011. [לעמדת האגודה](#)

3. [הצעת חוק העונשין \(תיקון – איסור פרסום הסתה לשלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית\), התשס"ט-2009](#) (זבולון אורלב) – לפיה תתוקן עברת ההסתה, כך שמי שיפרסם קריאה השוללת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית – ייאסר. מדובר בהרחבה של עברה פלילית שמטרתה להפליל ביטוי שאינו מקובל על קבוצה פוליטית מסוימת. **סטאטוס**: עברה בקריאה טרומית ב-27 במאי 2009. טרם הובאה לוועדת החוקה להמשך הליך החקיקה.

4. [הצעת חוק איסור לשון הרע \(תיקון – לשון הרע על ציבור ועל רשויות המדינה\), התשע"א-2011](#) (יעקב כץ ואחרים) – הצעת החוק מבקשת לאפשר תביעת דיבה ואף העמדה לדין פלילי נגד מי שמדבר סרה במדינת ישראל או בגופיה, וכן לאפשר לאדם המשתייך לציבור מסוים שנגדו כוונה אמירה להגיש תביעה אזרחית. בדברי ההסבר של החוק לא מסתירים כי הכוונה היא לאפשר תביעות ואף העמדה לדין של ארגונים שמוסרים מידע על הפרות של זכויות האדם ושל דיני המלחמה על ידי הצבא. **סטאטוס**: הונחה ב-7 בפברואר 2011, עברה בוועדת שרים לענייני חקיקה ב-11 ביולי 2011. (ראו גם: פגיעה בארגוני זכויות האדם)

ג. הצעות חוק שהונחו אך טרם נקבעה לגביהן עמדת הממשלה

1. [הצעת חוק הכניסה לישראל \(תיקון – הכרזה על גורמים עוינים ואיסור על כניסתם לישראל\), התשע"א-2011](#) (יריב לוין ויעקב אדרי) - לפיה תיאסר הכניסה לישראל על אזרחים זרים שפועלים לקידום תביעות בחו"ל של ישראלים בגין פעולתם הצבאית, קוראים לחרם או מקדמים חרם על ישראל או על תוצרתה, או מכחישים את השואה. **סטאטוס**: טרם קודמה. (ראו גם: פגיעה בארגוני זכויות האדם)

IV. פגיעה בבית המשפט העליון

בכל דמוקרטיה מהותית, מערכת המשפט – ובמיוחד בית המשפט העליון – הם נדבך מרכזי בהגנה על זכויות האדם. בישראל של השנים האחרונות, המתקפה על בית המשפט העליון היא אחד הסממנים המרכזיים של המתקפה על יסודותיה הדמוקרטיים של המדינה, וקידום אג'נדה פוליטית מסוימת תוך ניסיונות להשתיק רעיונות ועמדות אחרים. נבקש להפנותכם לנייר עמדה שהוכן על ידינו המסביר בהרחבה את הרקע והסיבות למתקפה של גורמים פוליטיים על בית המשפט העליון בישראל.

א. חוקים שעברו

1. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 67 – מינוי נשיא), התשע"ב-2012 (יעקב כץ) – הצעת חוק לפיה התקופה המינימאלית לכהונה כנשיא בית המשפט העליון תקוצר משלוש שנים לשנתיים, וזאת על מנת להשפיע על המינוי לנשיא בית המשפט, ולאפשר מינויו לנשיא העליון של השופט גרוניס, שנתרו מעט פחות משלוש שנים עד למועד פרישתו. **סטאטוס**: החוק עבר ב-2 בינואר 2012.

ב. הצעות חוק שזכו לתמיכת הממשלה

1. הצעת חוק יסוד: החקיקה, התשע"ב-2012 – תזכיר חוק ממשלתי המבקש להסדיר את תחום החקיקה בישראל במסגרת חוק יסוד, ובכלל זה להגדיר רמות שונות של חקיקה ושל היררכיה נורמטיבית ביניהם. חוק היסוד המוצע הוא משמעותי מאוד בכך שהוא קובע את עליונות חוקי היסוד של ישראל ואת הסמכות הנתונה לבית המשפט העליון להכריז על חוקים מסוימים כבלתי חוקתיים ופסולים אם הם סותרים את חוקי היסוד. הצעת החוק חשובה, אולם היא כוללת גם סעיף מסוכן, הקובע כי כאשר בית המשפט העליון מבטל חוק בשל היותו בלתי חוקתי, הכנסת תוכל לחוקקו מחדש ברוב של 65 חברי כנסת. חוק כזה יהיה תקף למשך 5 שנים, אך אפשר יהיה לשוב ולחוקקו מדי 5 שנים, ללא הגבלה. הוראה זו תעניק לרוב בכנסת את הכוח לפגוע בזכויות אדם בכלל ובזכויות מיעוטים בפרט, באופן הסותר את מהותם של חוקי היסוד, שמטרתם להגן על זכויות המיעוט מפני עריצות הרוב, ומאיים על האיזונים הדרושים לצורך שמירה על הפרדת הרשויות כראוי לדמוקרטיה. **סטאטוס**: בשלב התזכיר. לעמדת האגודה

ג. הצעות חוק שהונחו אך טרם נקבעה לגביהן עמדת הממשלה

1. הצעת חוק יסוד: השפיטה (תיקון – עותר ציבורי) (יריב לוין ודני דנון) – הצעת החוק מבקשת לצמצם משמעותית את אפשרותם של ארגוני זכויות אדם ושל עמותות לשינוי חברתי לעתור לבג"ץ, ובכך לצמצם את הסוגיות הציבוריות הרגישות שמגיעות לפתחו של בג"ץ. ההצעה מבקשת להגביל את "העותרים הציבוריים" – עמותות וגופים המגישים עתירות נגד המדינה על אף שאינם נפגעים ישירים בתיק הנדון, וקובעת לשם כך תנאי סף להגשת עתירה ציבורית.

הצעת החוק היא צעד נוסף בדה-לגיטימציה של ארגוני החברה האזרחית ובעיקר של ארגוני זכויות האדם, שמקדמת הכנסת הנוכחית. **סטאטוס**: הונחה ב-28 בפברואר 2011, טרם הובאה בפני ועדת השרים לענייני חקיקה. [לעמדת האגודה](#) (ראו גם: פגיעה בארגוני זכויות האדם)

ד. הצעות חוק שהממשלה התנגדה להם

1. [הצעת חוק בתי המשפט \(תיקון – שקיפות בהליכי מינוי שופטים לבית המשפט העליון ובמינוי הנשיא והמשנה לנשיא בית המשפט העליון\), התשע"א-2011](#) (יריב לוין וזאב אלקין) – הצעת החוק ביקשה לחייב אישור של ועדת החוקה של הכנסת לאחר שימוע פומבי למועמדים לבית המשפט העליון. **סטאטוס**: ראש הממשלה החליט שלא לתמוך בהצעת החוק. [לעמדת האגודה](#)

2. [הצעת חוק בחירת נציגי לשכת עורכי הדין לוועדות למינוי נושאי משרה שיפוטית \(תיקוני חקיקה\), התשע"א-2011](#) (רוברט אילטוב ואחרים) – הצעת החוק ביקשה לשנות את הרכב הוועדות למינוי שופטים ולהבטיח כי ראש לשכת עורכי הדין ימונה לתפקיד כאחד משני נציגי הלשכה, וזאת כדי להשפיע על הרכב הוועדה באותה עת, ועל מינוי שופטי בית המשפט העליון בסבב הקרוב. **סטאטוס**: קיבלה את תמיכת הממשלה, עברה בהצבעה טרומית במליאה ב-14 בנובמבר 2011, ובקריאה ראשונה ב-21 בנובמבר 2011. מאחר ובעת הליך חקיקת החוק, ובטרם הובא לקריאה שנייה ושלישית, התקיימו כבר הבחירות בלשכת עורכי הדין למינוי חבריה לוועדה לבחירת שופטים ומונו שני נציגים, נקבע בנוסח שעבר לקריאה שנייה-שלישית כי החוק יחול רטרואקטיבית, כלומר, כי הבחירות שהתקיימו יבוטלו, ויתקיימו בחירות חדשות במקומן. חקיקה זו זכתה לביקורת קשה גם בתוך הקואליציה, וטרם הובאה להצבעה במליאה. בינתיים כבר מונו שופטי בית המשפט העליון החדשים על ידי הוועדה למינוי שופטים, ועל כן צפוי כי הצעת חוק זו כבר לא תקודם.

3. [הצעת חוק-יסוד: השפיטה \(תיקון – ביקורת שיפוטית על תוקפו של חוק\)](#) (יעקב כץ ואחרים) – לפי ההצעה, אם בג"ץ דן בחוק וקובע כי הוא אינו חוקתי ומכאן דינו להתבטל, ביטול החוק ייכנס לתוקפו רק שנה אחרי פסיקת בג"ץ. **סטאטוס**: הונחה ב-2 בפברואר 2010, נדחתה על ידי ועדת השרים לענייני חקיקה ב-18 באוקטובר 2010.

4. [הצעת חוק-יסוד: השפיטה \(תיקון – סמכויות בית המשפט הגבוה לצדק\)](#) (יעקב כץ ואחרים) – הצעת החוק באה להחליש את תוקף החלטות בג"ץ שיש להן נגיעה לגופי הביטחון השונים – שבית המשפט הגבוה לצדק לא יוכל לתת צווים בעניינים ביטחוניים הנוגעים באופן מובהק לחיי אדם, אך יוכל לחוות את דעתו בנדון. **סטאטוס**: הונחה ב-25 בינואר 2010, נדחתה על ידי ועדת השרים לענייני חקיקה ב-30 במאי 2010.

5. [הצעת חוק-יסוד: בית משפט לחוקה](#) (דוד רותם) – שמטרתה להגביל את בית המשפט העליון שמשמש בפועל גם כבית משפט של חוקה בישראל. בהצעת החוק מוצעת שורה של קריטריונים או סדרים לבית משפט של חוקה אשר יש בהם כדי לפגוע בדמוקרטיה, בהגנה על זכויות אדם ובהפרדת הרשויות. בין השאר – הרכב השופטים המוצע, הצהרת אמונים שנדרשת מהשופטים למדינה יהודית, פסיקה פה אחד

בלבד, ביטול חקיקה בלתי חוקתית מותנית, ועוד. **סטאטוס**: הונחה ב-1 באפריל 2010, לא קודמה בהעדר הסכמה.

6. **הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – חוק האזרחות והכניסה לישראל)** (דוד רותם ואחרים) – בהצעת החוק מוצע שלבית המשפט העליון לא תהיה סמכות לדון בחוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) או בתוקפו של חוק שיבוא במקומו. **סטאטוס**: הונחה ב-5 בנובמבר 2009, נדחתה בוועדת השרים ב-20 בדצמבר 2009.

V. חקיקה עוקפת החלטות בג"ץ

בנוסף לחקיקה האמורה, אנו עדים לשורה של ניסיונות מצד הממשלה וחברי כנסת פרטיים לצמצם את סמכויות הרשות השופטת ולפגוע בכוחה על ידי חקיקה המבטלת או עוקפת פסיקות מפורשות של בית המשפט שנקבע בהן כי החקיקה ו/או העניין אינו חוקתי ופוגע בזכויות יסוד, ובכך מעקרת אותן מתוקף.

א. חוקים שעברו

1. **חוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 8)** (ממשלתית) – בשנת 2005 אישרה הכנסת **תיקון** לחוק הנזיקים האזרחיים, שתכליתו הייתה לשלול מתושבי השטחים הכבושים את הזכות לקבל פיצויים בגין נזקים שנגרמו להם על ידי כוחות הביטחון של ישראל, וזאת אף שלא במסגרת פעילות מלחמתית. בדצמבר 2006, בעקבות **עתירה של תשעה ארגוני זכויות אדם** ובהם האגודה לזכויות האזרח, הורה בית המשפט העליון לבטל את התיקון, בהיותו בלתי חוקתי. שישה חודשים בלבד לאחר מתן פסק הדין הכינה הממשלה הצעת חוק "עוקפת בג"ץ" שמטרתה לחוקק מחדש את התיקון שנפסל. במהלך הדיונים להכנה לקריאה שנייה ושלישית, ולאחר פניות חוזרות ונשנות של ארגוני זכויות אדם, החליטו חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט להתחשב בפסיקת בית המשפט העליון ובעמדת הייעוץ המשפטי של הוועדה ולשנות את נוסח הצעת החוק כך, שהיא לא תפטור את המדינה מכל אחריות לפגיעה בפלסטינים בגוף או בנפש, ללא תלות בנסיבות הפגיעה ובשאלה האם היא הייתה כרוכה בסיכון לחיי החיילים. **סטאטוס**: ההצעה עברה בקריאה ראשונה בכנסת ה-17, הוחל עליה דין רציפות בכנסת ה-18. החוק עבר במליאה ב-16 ביולי 2012. **לעמדת האגודה**

ב. הצעות חוק שזכו לתמיכת הממשלה

1. **סעיפים 8(3) ו-9 (תיקון חוק הכניסה לישראל וחוק הכניסה לישראל – סייג לתחולה) להצעת חוק המדיניות הכלכלית לשנים 2011 ו-2012 (תיקוני חקיקה), התשע"א-2010** (ממשלתית) – עניינה של הצעת החוק בהטלת מגבלות על הסדרת מעמדם של מי שאינם יהודים בישראל. על פי ההצעה לא תתאפשר רכישת מעמד בישראל על ידי מי ששהו בישראל שלא כדון, אלא לאחר "תקופות צינון" בנות מספר שנים מחוץ לישראל. ההצעה סותרת מפורשות פסיקות של בג"ץ שקבעו כי הדרישה כי בן זוג זר יעזוב את הארץ

כתנאי להסדרת מעמדו אינה חוקתית. **סטאטוס**: ההצעה הוכנסה לתוך חוק ההסדרים, אך הופרדה ממנו לאור חוות דעת של היועץ המשפטי של הכנסת. נדונה בוועדת הפנים להכנה לקריאה שנייה ושלישית. לא מקודמת בימים אלה. [לעמדת האגודה](#)

ג. חוקים שטרם קודמו

1. [הצעת חוק כביש 443, התש"ע-2010](#) (משה מטלון, אלכס מילר ואחרים) – בסוף 2009 קיבל בית המשפט העליון את [העתירה שהוגשה על ידי האגודה לזכויות האזרח ותושבי שישה כפרים בגדה המערבית](#), והורה לבטל את האיסור שהטיל צה"ל על תנועת תושבים פלסטינים בכביש 443. בעקבות פסק הדין החליטו מספר חברי כנסת להשיב את האיסור המפלה והאנטי-חוקתי על כנו, הפעם בצורת חוק. לפי הצעה אחת, תספח מדינת ישראל את שטח הכביש, מה שאמור כביכול לאפשר את איסור הנסיעה של הפלסטינים בו. **סטאטוס**: הונחה ב-25 בינואר 2010, טרם קודמה.

VI. פגיעה בסמכויות או מעמד משרד המשפטים ופרקליטות המדינה

לאחרונה אנו עדים, ביתר שאת, למגמה של התערבות פוליטית בשיקולים מקצועיים ומנהליים של פרקליטות המדינה ומשרד המשפטים. טענות בדבר זהות הפרקליטים והעובדים במוסדות אלו על בסיס עמדתם הפוליטית לכאורה כבר נשמעו מזמן מפי גורמים פוליטיים. כעת אנו רואים ניסיונות להתערב פוליטית בסמכויות הפרקליטות, במינויה ואף בעבודה ובשיקולים המקצועיים שלה. העובדה שהתערבות זאת מתבצעת לגבי עניינים מסוימים בלבד, מעוררת חשש מפני התערבות פוליטית מסוכנת.

א. **דיונים בוועדות הכנסת** – לאחרונה כונסו מספר פעמים דיונים בכנסת לדון בעמדה המשפטית של הפרקליטות בקשר עם תיק מסוים (תיק גבעת האולפנה), ועם מינוי ספציפי של פרקליט במשרד המשפטים (עו"ד שי ניצן). נראה, כפי שאף עולה באופן ברור מהפרוטוקולים של הדיונים האמורים, כי מדובר בהתערבות פוליטית בלתי לגיטימית בעבודת הפרקליטות ובניסיון להשפיע פוליטית על העמדות ועל ההתנהלות של הפרקליטות.

ב. **הצעות חוק בעניין גוף מבקר לפרקליטות ובעניין פיצול משרת היועץ המשפטי לממשלה** – במהלך השנה האחרונה נדונו בכנסת הצעות חוק שעניינן הקמת גוף מבקר לפרקליטות ופיצול משרת היועץ המשפטי לממשלה. הדעות בעניינים אלו רבות ומגוונות, אך עולה חשש, בהעדר חוקה בישראל ונוכח החקיקה האנטי דמוקרטית המסיבית האמורה במסמך זה, כי חקיקה זו מטרתה לפגוע בסמכויותיהם של היועץ המשפטי לממשלה ושל הפרקליטות ובעבודתם המשפטית המקצועית, ולהביא להתערבות פוליטית שיש בה כדי לפגוע בהפרדת הרשויות במדינה. נושאים מעין אלו ראוי שישונו ויקבעו אך ורק במסגרת חשיבה מערכתית על מבנה השלטון והדמוקרטיה בישראל, על ההפרדה ויחסי הכוחות בין הרשויות ועל ההשלכות של אימוץ הצ"ח אלו על מבנה רגיש זה.